

DOI: 10.21005/pif.2018.33.E-02

IN BRIEF POLICE CITY HISTORY TO THE 18TH CENTURY ZARYS HISTORII MIASTA POLICE DO XVIII WIEKU

Alicja Świtalska
mgr inż. arch.

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie
Wydział Budownictwa i Architektury
Zakład Geometrii Wykreślonej i Perspektywy

ABSTRACT

The article presents the history of the city of Police from the oldest traces of existence of the population, to regaining lost autonomy in the early nineteenth century. Currently, the district in Police, and earlier the Mścięcino burgh, opens the history of the city's development in the ninth century. Later, the population from the Mścięcino burgh moved north to the area of today's marketplace. Police received city rights in 1260 by Duke Barnim I. The city suffered during wars, lost its autonomy for Szczecin. It was not until 1809, after the defeat of Prussia in the war with Napoleon, that political and social changes would regain the independence of Police.

Key words: burgh, history, Police city, Mścięcino

STRESZCZENIE

Artykuł przedstawia dzieje miasta Police od najstarszych śladów bytowania ludności, do odzyskania utraconej autonomii w początku XIX wieku. Obecnie dzielnica w Policach, a wcześniej gród Mścięcino otwiera historię rozwoju miasta w IX wieku. W późniejszym okresie ludność z Mścięcińskiego grodu przeniosła się na północ, w okolice dzisiejszego rynku. Prawa miejskie Police uzyskały w 1260 roku, z nadania księcia Barnima I. Miasto ucierpiało podczas wojen, utraciło autonomię na rzecz Szczecina. Dopiero w 1809 roku, po klęsce Prus w wojnie z Napoleonem, przez zmiany ustrojowe i społeczne Police odzyskały niezależność.

Słowa kluczowe: gród, historia, Police, Mścięcino

1. THE FIRST TRAITS OF BEING IN THE TERRITORY OF THE POLICE MUNICIPALITY

In the Police municipality, the oldest traces of settlement date back to the Mesolithic age. This epoch in the Central European Lowland is dated to around 8,000 - 4,800 years BC.

Finds excavated during archaeological works near Tanowo reach Paleolithic. In the surroundings of Węgornik and Bolkowo, there were evidence of the existence of the late Paleolithic and Mesolithic tribes of hunters and gatherer. In the area of Leśno Górne and Trzebież, Neolithic groups were dwelled.

The items from the Neolithic period, attributed to: the Funnel-neck-beaker culture, the Globular Amphora Culture and the oldest phase of the Corded Ware culture were found in the Mścięcino gord. The tribes of the latter are included in the pastoral communities. At the Oder river, they appeared at the end of the Neolithic, around 1,800 years BC. and led the farming and breeding economy. Their settlement were short-lived. They built pole construction houses with a gable roof. The walls were filled with wood and clay. [2, p. 7]

2. THE POLICE LAND BEFORE THE CITY ESTABLISHMENT. EARLY MEDIEVALS - THE GORD IN MŚCIĘCINO AND POLICE

Mścięcino is now part of the city of Police, it was incorporated into the city limits in the mid-twentieth century. That is why its history is important for the city of Police.

The gord in Mścięcino

The existence of the gord in Mścięcino dates back to the 9th to the 11th century. It was situated between the current streets of Dębowa and Asfaltowa in the southern part of Police. The location of the gord on the hill, near the Łarpia River, which at that time had its backwaters, provided defensive benefits. It also asserted hunting, fishing and farming.

Initially, the form of the gord was open, and next huts were created. In the mid-9th century, earthworks began to be built, which surrounded the existing houses and infrastructure. At that time, probably a trade route ran past the gord. At the turn of the 9th and 10th centuries, the defensive development of the city was halted, and then there was another movement in this respect.

Over time, the gord underwent extensions and modifications. Sometimes it was destroyed by fire. In this area, outlines of huts were discovered, including a log cabin built of worked timber. Inside was the hard earthen floor, and in the center traces of hearth were found. [2 p. 8]

The gord was one of the military facilities that guarded access to Szczecin.

In the 11th century, the gord in Mścięcino began to expire, probably due to the insufficient space in relation to the developing community.

The population of the gord moved to the north, around the present-day Police market of the old town. It was virtually uninhabited in the 12th century. However, the suburbium continued to be developed. It was created in the 9th-10th centuries, located nearby the present-day cemetery.

Polyz

The first mention of Police comes from 1249, when the records include Bartholomeus de Polyz. Knight Bartłomiej was the owner of Police, understood as the area north of the gord of Mścięcino, most probably in the vicinity of today's cemetery and market square.

3. THE CITY LAW

Duke Barnim I

After probably the childless death of knight Bartłomiej, Police passed under the rule of Duke Barnim I. He gave Police the city rights under the Magdeburg Law in 1260. The new center received 68 voloks of land with meadows and forests, two islands on the Oder, with the right to catch fish one mile up and down the river. The founding of a new town was associated with the relocation of the economic center to the newly established center, and the existing settlement became a city-owned land. [6, p. 13] The nuns brought to the nearby Tatynia and Jasionica in the mid-13th century contributed to the economic development. Initially, the strong influences of religious orders began to decrease with time.

Police in written documents, until the mid-fourteenth century, was indicated to as *op-pidum*, referring to smaller centers. It can be concluded that Police had a little importance in compare to other cities, which is also confirmed by the lack of city walls. At the beginning of the 14th century, the city had half a thousand inhabitants, with an increasing number of craft workshops and the growing importance of hops.

The loss of autonomy

The location of the developing city in a very good location, in particular in terms of water transport (estuary of the Oder), near Szczecin (Fig. 1 and 2 map from the sixteenth century) caused, among others, that the city lost its independence for Szczecin. The consequence of this was the withdrawal of city rights in 1321, which were restored in 1808.

Fig. 1 Map made by Abraham Ortelius in 1573. Source: [3]

Ryc. 1 Mapa sporządzona przez Abraham Ortelius w 1573 roku. Źródło: [3]

The development of Police was hampered by Szczecin, which was afraid of economic competition. Szczecin frustrated the planned crossing from the Police towards Goleniów, opposed that the Police transported goods by the Odra River. This influenced that Police remained an agricultural center, not transforming into craft and trade.

The situation of the city also worsened by giving it to the representatives of knightly family: Jan and Goffryd von Greifenberg, then to Otton Drake in 1292. The liabilities of the city and its residents was used by Szczecin. It became the creditor of Police. The Szczecin residents received, probably as part of debts and bought up licenses and Police properties. Real estate and privileges were also bought by Augustinians from Jasienica.

In 1321 Police was handed over by the Pomeranian duke Otto I to Szczecin, thus lost its autonomy and the chance for independent development.

The spatial layout of Police

The urban layout of Police was based on a rectangular shape. The city had a central church square and three streets in the north-south direction and eight perpendicular streets, which were crossing the main communication routes. It also had, what is authenticated in the source, the St. Mary's Church mentioned in 1269. Initially, it was a wooden church, then a brick one. At the beginning of the sixteenth century it was reconstructed. The reconstruction was interrupted by the city fire in 1510. Four years later (1514) it was rebuilt, taking the form of the late Gothic St. Mary's church. In 1735 the baroque tower helmet was founded. In 1583 in Police there were 89 residential houses, ten years later 136, but in 1638 only 70 houses. [6, p. 15]

Police on the map of Petrus Artopaues and Eilhardus Lubinus

Fig. 2a. Map - woodcut. Made by Petrus Artopaues - the sixteenth century. Source: [3]

Ryc. 2a Mapa - drzeworyt. Wykonał Petrus Artopaues - XVI wiek. Źródło: [3]

Fig. 2b. Fragment of a map from the sixteenth century made by Petrus Artopaeus. Source: [3]
Ryc. 2b Fragment mapy z XVI wieku wykonanej przez Petrus Artopaeus. Źródło: [3]

In the sixteenth century, the city had about 450 permanent residents [4, p. 207]. It appeared on the map of Pomerania, which was prepared by Petrus Artopaeus (1500-1563), which is an illustration of Sebastian Münster's work: *Cosmographiae universalis Lib. VI* published in Basel in 1552 [3]¹.

Police appear on the map drawn up by Eilhardus Lubinus in the 17th century. At that time, it was the most accurate map, made with the latest technique².

¹ The work had several editions, later maps had corrections and additions. The map, made with the woodcut technique, covers a vast area: from Rügen to Gdańsk and Hel and from the Baltic to the Bad Freienwalde-Tuchola-Chełmno line. The approximate scale is 1: 1,000,000. [3]

² Eilhardus Lubinus - the author of the map delighted with his work so much that in 1610 he was commissioned to compile a map of the whole principality, and the ordering party was Prince Philip II from Szczecin. In order to make a map, Lubinus toured twice all of West Pomerania. During the tour he made numerous drawings, notes and calculations. In 1614, a proposal was made to provide the map with city views, coats of arms and images of princes. Later it turned out that it was the most difficult part of the whole project. The final version of the map was made on a scale of 1: 235,000, with a width of 2.21 m and a height of 1.25 m. It was the most accurate map in Germany, all its available cartography achievements were used to create it.

The map had many details. It showed, among others, bays, forests, hills, rivers, cities and villages, and even inns and windmills. The map has a great artistic and historical significance. A family tree of the Griffin dynasty was placed on it, as well as portraits of the last five Pomeranian dukes. The whole is decorated with a wide belt, on which the author placed the coat of arms of the nobility and views of 49 cities, castles and Pomeranian monasteries.

At the end of 1617, copperplate works were undertaken. The works were made by Nikolaus Geelkercken, employed by Jodocus Hondius II in Amsterdam. Each of the 12 plates on which the map was carved weighed 6 pounds. Philip II died on February 3, 1618, without waiting for the publication of the work he was patron of. The first edition was only 20-30 copies.

The copperplates after the first edition were lost in 1618 during the Thirty Years' War. They were accidentally found in the middle of the 18th century in Szczecin, in the attic of the widow of the mayor Sander. Johann Jakob

Fig. 3 A fragment of the map made by Eilhardus Lubinus in the 17th century Source: [3]
Ryc. 3 Fragment mapy którą wykonał Eilhardus Lubinus w XVII wieku. Źródło: [3]

The adversities of the city in the sixteenth to eighteenth centuries

Because of the half-timbered buildings in the Police, frequent fires took place. They concerned residential houses as well as city buildings and the temple. In 1510, St. Mary's Church was burnt down, in 1596 45 houses were burnt, and in 1735 almost the whole city. After the cataclysms, the houses were tried to rebuild or build new ones. Police also suffered floods, especially at the beginning of the 20th century [6, p. 16]

Wars were another calamity. The Thirty Years' War (1618 - 1648) brought disastrous consequences to West Pomerania. Through fights, marches and stationing of troops led to enormous destruction and depopulation. At that time, Police had only 70 residential houses. After the war, Police, as well as the entire estuary of the Oder, came under Swedish rule.

Weibrecht bought the plates from her. He handed them over to Hamburg, where in 1758, a few more copies were made. The edition, in contrast to the first one, had colored borders. The plates were lost again during the Seven Years' War. [3]

Subsequent wars (the Second Northern War of 1655 - 1660 and the Third Northern War of 1700 - 1720, as well as subsequent disputes between Prussia and Sweden in 1757) through excessive oppression and military quarters resulted in economic weakness and impoverishment of the inhabitants.

The eighteenth century

In spite the difficult situation in Pomerania, Police and Szczecin disputes over sovereignty continued. Under the rule of Prussia in the eighteenth century, the economic situation of Police has improved. The gradually rebuilding city at the end of the discussed century had about 1,000 inhabitants, who had 196 houses [6 p. 17]. At that time, the cultivation of hops, which was an export commodity, constituted over 10% of the total farm.

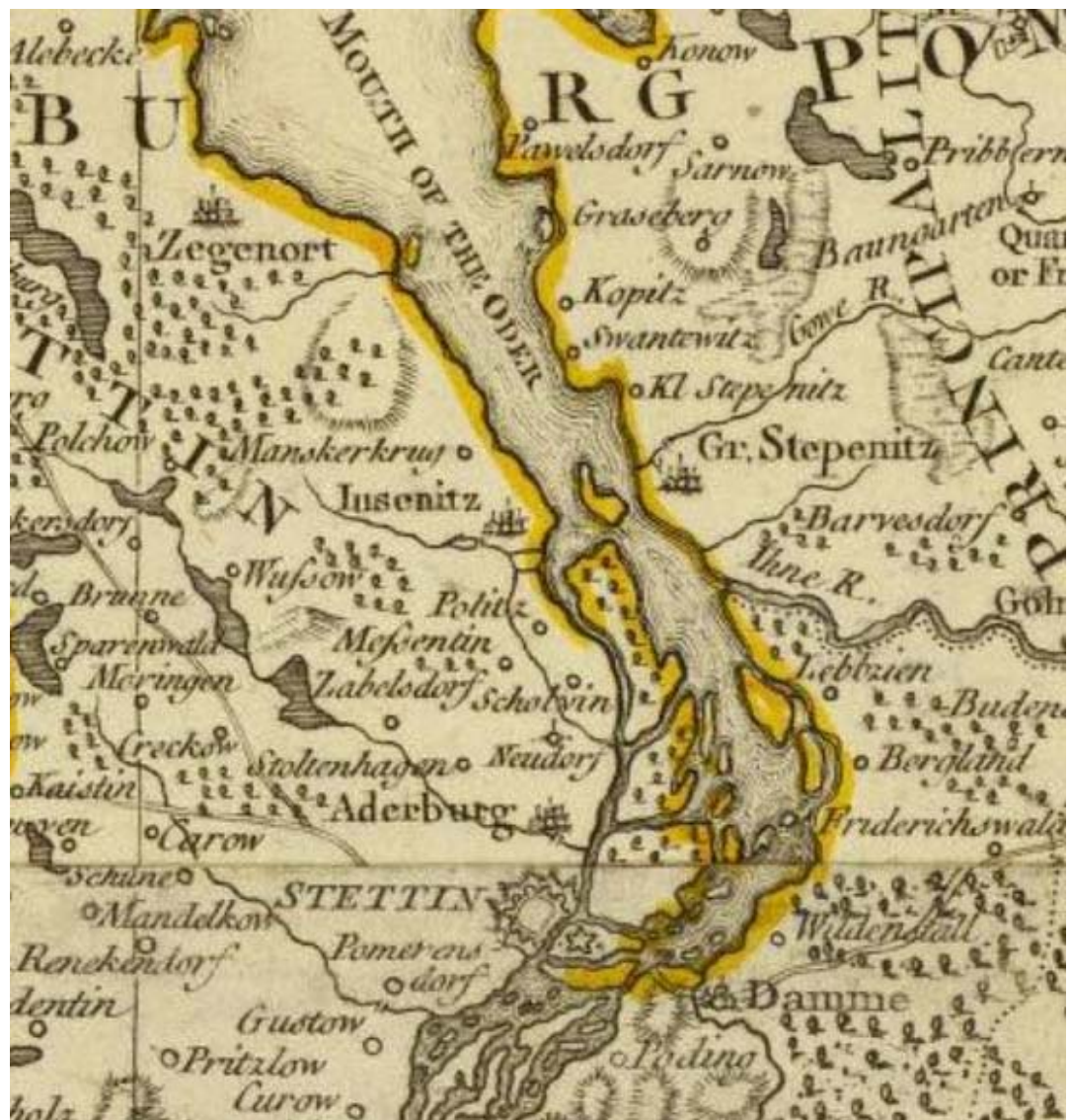

Fig. 4 A fragment of the map from the end of the 18th century. (Atlas of the world published by Robert Laurie and James Whittle, in 1794). Source: Collection of maps David Rumsey - Brandenburg, W. Pomerania [7] Source: David Rumsey Map Collection [7]

Ryc. 4 Fragment mapy z końca XVIII wieku. (Atlas świata wydany przez Roberta Laurie i Jamesa Whittle, w 1794 roku). Źródło: Kolekcja map David Rumsey - Brandenburg, W. Pomerania [7]

Police were a place important enough that in the 18th century they were also on the map of Pomerania on a scale of 1: 660,000 (Fig. 4), which was in the world atlas for the first time, published by Robert Laurie and James Whittle in 1794. [3]

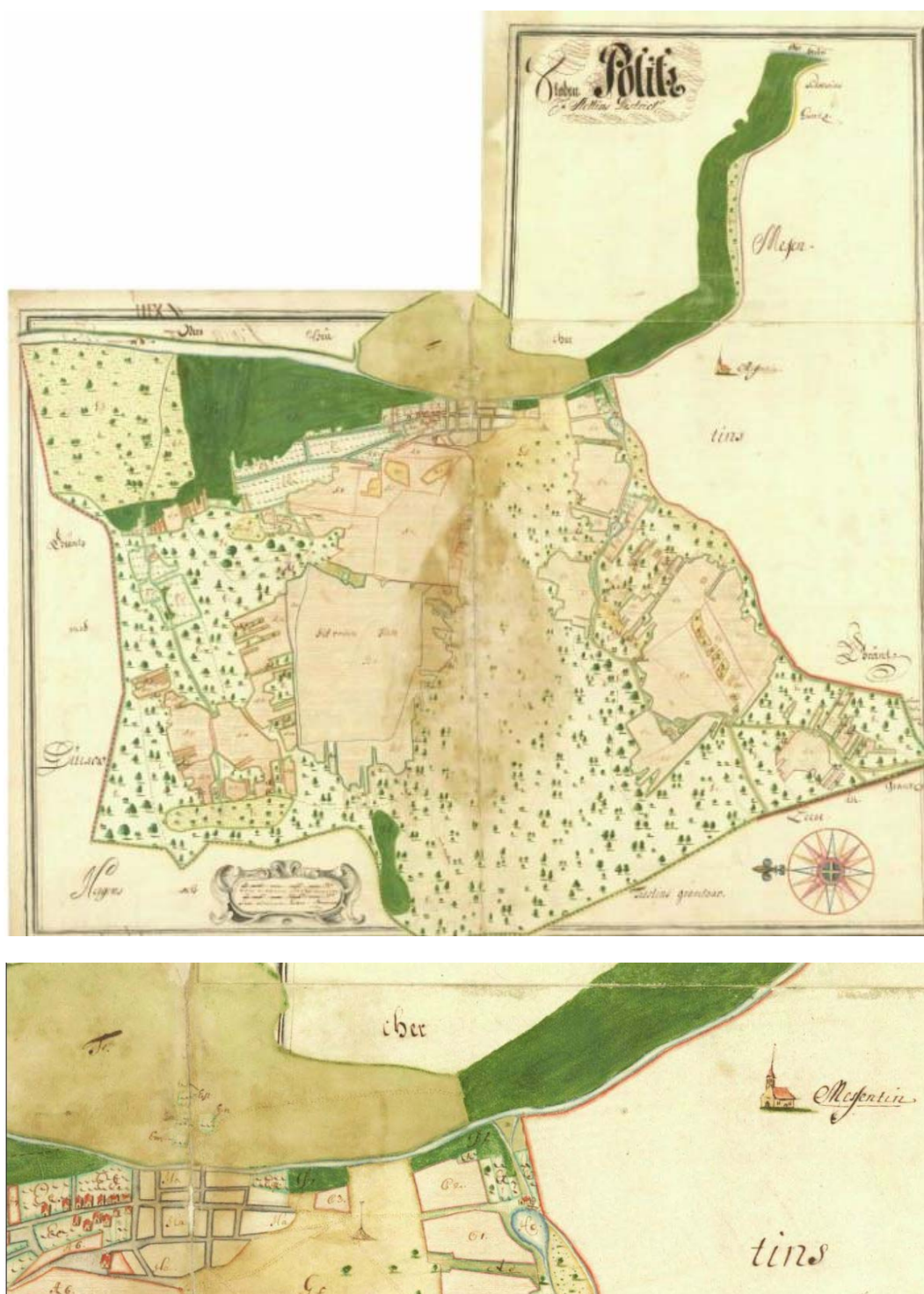

Fig. 5 Police plan from the Swedish map collection 1692-1709. Source: [3]
Ryc. 5 Plan Polic ze zbioru map szwedzkich 1692-1709. Źródło: [3]

After the Thirty Years' War Pomerania and Szczecin were under the management of the Swedes. Scandinavians undertook many initiatives that led to economic development. During their reign, they prepared a detailed set of maps and plans for most of the towns that were on the route of Szczecin - Nowe Warpno. The collection was published in the years 1692-1709. In the city plan, there was the city of Police (Fig. 4). The location of the housing development and the church in Mścięcino is visible on the plan. In fact, the temple was small, but it was established under the patronage of Swedish Szczecin, at the end of the 17th century. Probably that is why it was exposed on the described map. [3] In 1658, around 490 inhabitants lived in the town, while in 1782 the number increased to 970. [4]

Beginning of the 19th century - regaining autonomy

During the Napoleonic battles, Police was again charged with costs for the army. The defeat of Prussia in 1806 began the changes in the political and social system, including the restoration of communal self-government in cities. Thanks to this, after 487 years, Police regained their independence. The town's ordinance was issued on November 19, 1808, and in 1809, based on it, Police were exempted from obligations towards Szczecin and obtained local government.

4. SUMMARY

The traces of the existence of the population have been found in the Police land since the Mesolithic age. Formation of settlements can be heard from the ninth century, when a gord was established in Mścięcino. The former Mścięcino town now is a part of the city of Police. Movement of the population northwards gave rise to today's Police, which in 1260 gained city rights. The location of the developing city in a very good position near Szczecin caused that it lost its independence for Szczecin. The consequence of this was the withdrawal of municipal rights in 1321. Police suffered from wars and fires. In the second half of the seventeenth century the town had good economic management by the Scandinavians. The economic situation improved in the 18th century, when the city was under Prussian rule. Police regained autonomy in 1809, after the defeat of Prussia in the war with Napoleon.

The city had good conditions for spatial development, among others through a location on the waterway route. However, because of the proximity of Szczecin this development was limited and primarily agricultural. Sources indicate that in the 13th century the town had a rectangular urban layout. In the 14th century, a river harbor was built on the Łarpia River.

ZARYS HISTORII MIASTA POLICE DO POCZĄTKU DO XVIII WIEKU

1. PIERWSZE ŚLADY BYTOWANIA NA TERENIE GMINY POLICE

Na terenie gminy Police najstarsze ślady osadnictwa sięgają epoki Mezolitu. Epoka ta na terenie Niziny Środkowoeuropejskiej datowana jest na około 8000 – 4800 lat przed naszą erą.

Znaleziska wydobyte podczas badań archeologicznych pod Tanowem sięgają paleolitu. W okolicy Węgorznika i Bolkowa odnaleziono dowody istnienia plemienia późnego paleolitu oraz mezolitycznych plemion łowców i zbieraczy. W okolicach Leśna Górnego oraz Trzebieży bytowały grupy neolityczne.

W grodzisku mścięcińskim znaleziono przedmioty pochodzące z okresu neolitu [2 str. 7], przypisane kulturze pucharów lejkowatych, amfor kulistych i najstarszej fazie ceramiki sznurkowej. Plemiona tej ostatniej zaliczane są do wspólnot pasterskich. Nad Odrą pojawiły się one pod koniec neolitu, około 1800 lat p.n.e. i prowadziły gospodarkę rolniczo-hodowlaną. Ich stanowiska osadnicze były krótkotrwałe [2, str. 7]. Wznosili domy o konstrukcji słupowej, z dwuspadowymi dachami, których ściany wypełnione były drewnem i gliną.

2. ZIEMIA POLICKA PRZED POWSTANIEM MIASTA. WCZESNE ŚREDNIOWIECZE – GRÓD W MŚCIĘCINIE I W POLICACH

Mścięcino jest obecnie częścią Polic, zostało ono włączone w granice miasta w połowie dwudziestego wieku, dlatego jego historia jest istotna dla miasta Police.

Gród w Mścięcynie

Istnienie grodu w Mścięcynie datowane jest na IX do XI wieku. Usytuowany był pomiędzy obecnymi ulicami Dębowa i Asfaltową w południowej części Polic. Umieszczenie grodu na wzgórzu, niedaleko rzeki Łarpi, która wówczas posiadała swoje rozlewiska, dawało korzyści obronne oraz umożliwiało łowiectwo, połów ryb i uprawę roli.

Początkowo forma grodu była otwarta, powstawały kolejne chaty okolicznej ludności. W połowie IX wieku zaczęto budować wały ziemne, które okalały istniejące domostwa oraz infrastrukturę. W tym czasie obok grodu biegł już prawdopodobnie szlak handlowy. Na przełomie IX i X wieku nastąpiło zahamowanie rozwoju obronnego grodu, po czym nastąpił ponowny jego rozkwit pod tym względem.

Na przestrzeni czasu gród przechodził rozbudowy i modyfikacje. Nieraz został zniszczony przez pożar. Na jego terenie odkryto wyraźne zarysy chat, w tym chaty zrębowej, zbudowanej z obrobionych bali. *We wnętrzu klepisko było wyłożone drewnianą podłogą, a w centrum odnaleziono ślady paleniska. [2 str.8]*

Gród stanowił jedno z zapleczy militarnych, strzegących dostępu do Szczecina.

W XI wieku, gród w Mścięcynie zaczął się wyludniać, prawdopodobnie ze względu na zbyt małą powierzchnię w stosunku do rozwijającej się społeczności.

Ludność z grodu przenosiła się na północ, w okolice dzisiejszego polickiego rynku starego miasta. Był on już praktycznie niezamieszkały w XII wieku. Nadal natomiast rozwijało się podgrodzie, powstałe w IX-X wieku, które usytuowane było w okolicach dzisiejszego cmentarza.

Polyz

Pierwsza wzmianka o Policach pochodzi z 1249 roku, kiedy to w zapisach widnieje Bartholomeus de Polyz. Rycerz Bartłomiej był właścicielem Polic, rozumianych jako teren na północ od grodu mścięcińskiego najprawdopodobniej w okolicach dzisiejszego cmentarza oraz rynku.

3. PRAWA MIEJSKIE

Książę Barnim I Dobry

Po najpewniej bezpotomnej śmierci rycerza Bartłomieja, Police przeszły we władanie księcia Barnima I Dobrego. Nadał on Policom prawa miejskie na prawie magdeburskim, w roku 1260. *Nowy ośrodek otrzymał na uposażeniu 68 włók ziemi wraz z łąkami i lasami, dwie wyspy na Odrze, z prawem połowu ryb jedną milę w górę i w dół rzeki. Założenie nowego miasta wiązało się z przeniesieniem centrum gospodarczego do nowo lokowanego ośrodka, a dotychczasowa osada stała się wikiem należącym do miasta.* [6, str. 13] Do rozwoju gospodarczego przyczynili się zakonnicy, sprowadzeni w połowie XIII wieku do pobliskich Tatyni i Jasienicy. Początkowo silne wpływy zakonów z czasem zaczęły maleć.

Police w dokumentach pisanych, do połowy XIV wieku określane były mianem *oppidum*, odnoszonym do mniejszych ośrodków. Można wysnuć wniosek, że miały one w tym czasie niewielkie znaczenie na tle innych miast, co potwierdza również brak murów miejskich. Na początku XIV wieku liczyły pół tysiąca mieszkańców, ze wzrastającą liczbą warsztatów rzemieślniczych i przybierającą na znaczeniu uprawą chmielu.

Utrata autonomii

Położenie rozwijającego się miasta w bardzo dobrym miejscu w szczególności pod względem komunikacji wodnej (ujście Odry), niedaleko Szczecina (ryc. 1 i 2 mapa XVI wiek) powodowało między innymi, że miasto straciło swoją niezależność na rzecz Szczecina. Następnym tego było odebranie praw miejskich miastu w 1321 roku, które zostały przywrócone dopiero w 1808 roku.

Rozwój Polic hamowany był przez Szczecin, który obawiał się gospodarczej konkurencji. Udaremnił planowaną przeprawę z Polic w stronę Goleniowa, sprzeciwiał się, aby Police transportowały towary rzeką Odrą. To wpłynęło na to, że Police pozostały ośrodkiem o charakterze rolniczym, nie przekształcając się w rzemieślniczo-handlowy.

Sytuacja miasta pogorszyła się również przez nadanie go lennikom Gryfitów: Janowi i Gotfrydowi von Greifenberg, następnie odsprzedanie w 1292 roku Ottonowi Drake. Zadłużenie miasta i mieszkańców wykorzystał Szczecin, stając się wierzycielem Polic. Mieszczanie szczecińscy otrzymywali, prawdopodobnie w ramach zadłużeń lub wykupywali koncesje i posiadłości polickie. Wykupu nieruchomości i przywilejów dokonywali również Augustianie z Jasienicy.

W 1321 roku Police zostały przekazane przez księcia pomorskiego Ottona I Szczecinowi, przez co utraciły swą autonomię oraz szansę na samodzielny rozwój.

Układ przestrzenny Polic

Układ urbanistyczny Polic opierał się na kształcie prostokąta. Miasto miało centralny plac kościelny i trzy ulice w kierunku północ-południe oraz osiem uliczek prostopadłych przecinających główne ciągi komunikacyjne. Miały też, co jest poświadczane źródłowo, świątynię Mariacką wzmiankowaną w 1269 r. Początkowo był to kościółek drewniany, następ-

nie murowany. Na początku XVI wieku podjęto jego przebudowę, przerwana przez pożar miasta w roku 1510. W cztery lata później (1514) został odbudowany, przyjmując formę późnogotyckiego halowego kościoła Mariackiego, któremu w 1735 r. zafundowano barokowy hełm wieży. W 1583 r. w Policach było 89 domów mieszkalnych, w dziesięć lat później już 136, ale w 1638 r. tylko 70 domostw. [6, str. 15]

Police na mapie Petrusa Artpeus i Eilhardus Lubinus

W XVI wieku miasto liczyło około 450 stałych mieszkańców [4, str. 207]. Zaistniało ono na mapie Pomorza, która została sporządzona przez Petrus Artopaeus (1500-1563) będącą ilustracją do dzieła Sebastiana Münstera: *Cosmographiae universalis Lib. VI* wydanego w Bazylei, w roku 1552 [3]³.

Police pojawiają się na mapie sporządzonej przez Eilhardus Lubinus w XVII wieku. Na ówczesne czasy, była to najdokładniejsza mapa, wykonana najnowszą techniką⁴.

Niedola miasta w XVI do XVIII wieku

Ze względu na zabudowę ryglową pokrytą strzechą w Policach miały miejsce częste pożary. Dotyczyły domów mieszkalnych jak i budynków miejskich oraz świątyni. W 1510 r. spłonął kościół Mariacki, w 1596 r. spłonęło 45 domów mieszkalnych, a w 1735 r. niemal całe miasto. Po kataklizmach starano się domy odbudowywać lub wznosić nowe. Police nawiedzały także powodzie, zwłaszcza na początku XX w. [6, str. 16]

Kolejnym nieszczęściem były wojny. Wojna trzydziestoletnia (1618 – 1648) przyniosła katastrofalne skutki dla Pomorza Zachodniego. Poprzez walki, przemarsze i stacjonowanie wojsk doprowadziła do ogromnych zniszczeń i wyludnień. W tym czasie Police liczyły zaledwie 70 domów mieszkalnych. Po wojnie Police, jak i całe ujście Odry, przeszły we władanie Szwecji.

Kolejne wojny (II wojna północna 1655 – 1660 oraz III wojna północna 1700 – 1720, jak też późniejsze spory pomiędzy Prusami i Szwecją w 1757) poprzez nadmierne uciski i kwaterunki wojskowe przyniosły osłabienie ekonomiczne i zubożenie mieszkańców.

³ Dzieło miało kilka wydań, mapy późniejsze noszą ślady poprawek i uzupełnień. Mapa, wykonana techniką drzeworytu, obejmuje rozległą przestrzeń: od Rugii po Gdańsk i Hel oraz od Bałtyku po linię Bad Freienwalde-Tuchola-Chełmno. Przybliżona skala odwzorowania to 1:1000000. [3]

⁴ Eilhardus Lubinus - autor mapy na tyle zachwyił swoim dziełem, że w 1610 roku dostał zlecenie na sporządzenie mapy całego księstwa, a zamawiającym był szczeciński książę Filipa II. W celu sporządzenia mapy, Lubinus objechał dwa razy całe Pomorze Zachodnie. W czasie objazdu wykonywał liczne rysunki, notatki, wyliczenia. W roku 1614 pojawiła się propozycja by mapę zaopatrzyć w widoki miast, herby oraz wizerunki książąt. Później się okazało, że była to najtrudniejsza w realizacji część całego zamierzenia. Ostateczna wersja mapy została wykonana w skali 1:235000, o szerokości 2,21 m. i wysokości 1,25 m. Była ona ... najdokładniejszą mapą w Niemczech, do jej stworzenia wykorzystano wszystkie wówczas dostępne osiągnięcia kartografii. Mapa posiadała wiele szczegółów jak na taką skalę, pokazane były na niej między innymi zatoki, lasy, wzgórza, rzeki, miasta i wsie, a nawet karczmy i wiatraki. Mapa posiada bardzo duże znaczenie artystyczne i historyczne. Umieszczono na niej drzewo genealogiczne dynastii Gryfitów, a także portrety pięciu ostatnich książąt pomorskich. Całość zdobi szeroki pas, na którym autor umieścił herby szlachty oraz widoki 49 miast, zamków i klasztorów pomorskich.

W końcu 1617 roku podjęto się prac miedziorytniczych. Wykonywał je Nikolaus Geelkercken, sztycharz zatrudniony w oficynie Jodocusa Hondiusa II w Amsterdamie. Każda z 12 płyt, na których wryto mapę ważyła 6 funtów. Filip II zmarł 3 lutego 1618 roku, nie doczekawszy wydania dzieła, któremu patronował. Pierwszy nakład wynosił zaledwie 20-30 egzemplarzy.

Płyty miedziorytnicze po pierwszym wydaniu w 1618 roku zaginęły w czasie wojny trzydziestoletniej. Przypadkowo odnaleziono je w połowie XVIII wieku w Szczecinie, na strychu u wdowy po burmistrzu Sander. Płyty wykupił od niej Johann Jakub Weibrecht. Przekazał je do Hamburga, gdzie w 1758 roku powstały kolejne nieliczne odbitki. Wydanie, w odróżnieniu od pierwszego, miało podkolorowane granice. Płyty po raz kolejny uległy zagubieniu w czasie wojny siedmioletniej. [3]

XVIII wiek

Pomimo zaognionej sytuacji na Pomorzu, spory Polic ze Szczecinem o zwierzchnictwo trwały dalej. Pod panowaniem Pruskim w XVIII wieku sytuacja gospodarcza Polic uległa poprawie. Stopniowo odbudowujące się miasto pod koniec omawianego stulecia *liczyło około 1000 mieszkańców, którzy posiadali 196 domów* [6 str. 17]. Istotna była wówczas uprawa chmielu, która była towarem eksportowym i stanowiła ponad 10% ogólnej hodowli.

Police były na tyle ważnym ośrodkiem, że w XVIII wieku znalazły się również na mapie Pomorza w skali 1:660 000 (Ryc. 4), która pierwszy raz znajdowała się w atlasie świata wydanej przez Roberta Laurie i Jamesa Whittle w 1794 roku. [3]

Pomorze Szczecińskie i Przednie po wojnie trzydziestoletniej było pod zarządkami Szwedów. Skandynawscy zdobywcy Pomorza podejmowali wiele inicjatyw, które prowadziły do rozwoju gospodarczego. Sporządzili w czasie swojego panowania zbiór szczegółowych, jak na ówczesne czasy, map i planów większości miejscowości będących na trakcie Szczecin - Nowe Warpno. Zbiór został wydany w latach 1692-1709. Wśród planów miast, znalazła się miejscowość Police (Ryc. 4). Na planie widoczne jest usytuowanie zabudowy mieszkaniowej oraz kościoła w Mścięcinnie. W rzeczywistości świątynia była niewielka, ale powstała pod patronatem szwedzkiego Szczecina, pod koniec XVII wieku. Prawdopodobnie dlatego została wyeksponowana na opisywanej mapie. [3] W roku 1658 w miejscowości zamieszkiwało około 490 mieszkańców, natomiast w roku 1782 liczba ta wzrosła do 970. [4]

Początek XIX wieku - odzyskanie autonomii

Podczas walk napoleońskich Police po raz kolejny zostały obciążone kosztami na rzecz wojsk. Klęska Prus w 1806 roku dała początek przemianom ustrojowym i społecznym, w tym przywróceniu w miastach samorządu komunalnego. Dzięki temu, po 487 latach Police odzyskały swoją niezależność. Ordynacja miejska została wydana 19 listopada 1808 roku, a w 1809 na jej podstawie Police zostały zwolnione z zobowiązań wobec Szczecina i uzyskały samorząd.

4. PODSUMOWANIE

Na ziemi polickiej znalezione zostały ślady bytowania ludności już od czasów epoki Mezolitu. O formowaniu się osadnictwa można mówić od IX wieku, kiedy to powstał gród w Mścięcinnie. Była osada mścięcińska obecnie jest częścią miasta Police. Przeniesienie się ludności w kierunku północnym dało początek dzisiejszym Policom, które w roku 1260 zdobyły prawa miejskie. Położenie rozwijającego się miasta w bardzo dobrym miejscu, niedaleko Szczecina spowodowało, że straciło ono swoją niezależność na rzecz Szczecina. Następstwem tego było odebranie praw miejskich w 1321 roku. Police ucierpiały przez wojny i pożary. Druga połowa XVII wieku to dobre zarządzanie gospodarką przez Skandynawów. Sytuacja gospodarcza uległa poprawie w XVIII wieku, kiedy miasto było pod panowaniem Pruskim. Police odzyskały autonomię dopiero w 1809 roku, po klęsce Prus w wojnie z Napoleonem.

Miasto miało dobre warunki do przestrzennego rozwoju, między innymi poprzez położenie na szlaku komunikacji wodnej. Jednak bliskość Szczecina powodowała, że rozwój ten był ograniczony i miał charakter przede wszystkim rolniczy. Źródła wskazują, że w XIII wieku miejscowość posiadała prostokątny układ urbanistyczny. W XIV wieku nad rzeką Łarpią powstała przystań rzeczna.

BIBLIOGRAPHY

- [1] Frankiewicz B., Łazowski A., *Police i okolice na starej fotografii*, wydanie III, Police, wydawca Gmina Police Urząd Miejski w Policach, 2012, ISBN: 978-83-927057-6-5
- [2] Matura J., Gród słowiański w Mścięcinie w IX – XI wieku n. e., *Rocznik Historyczny Polic* nr 2, 2016, Police, str. 6-12
- [3] Osiem wieków Polic. Zagadnienia związane z zasobem treściowym: Jan Antoni Klys. http://historia.polic.zachpomorskie.pl/strona_glowna-s214.html dostęp/access 2018-02-25
- [4] Praca zbiorowa, *Encyklopedia Polic*, wydanie I, Police, wydawca Gmina Police Urząd Miejski w Policach, 2015, ISBN 978-83-64665-00-4
- [5] Praca zbiorowa, *Police na przestrzeni dziejów Police na przestrzeni dziejów*, wydanie I, Police, Wydawca © Copyright by Biblioteka im. Marii Skłodowskiej-Curie w Policach, 2011, ISBN 978-83-934032-0-2
- [6] Praca zbiorowa, *Z dziejów Polic*, Szczecin - Police, Szczecińskie Towarzystwo „Pogranicze”, Wydawnictwo „Dokument”, Oficyna Archiwum Państwowego w Szczecinie, 2007, ISBN 978-83-89341-52-5
- [7] Rumsey D. Map Collection. Collection name: David Rumsey Historical Map Collection <https://www.davidrumsey.com/luna/servlet/RUMSEY~8~1> dostęp/access 2018-02-25
- [8] Uchwała nr XXIII/192/2016 Rady Powiatu W Policach z dnia 28 października 2016 r. w sprawie przyjęcia „Programu opieki nad zabytkami dla Powiatu Polickiego na lata 2016-2020”

O AUTORZE

Od 2014 r. pracownik dydaktyczno-naukowy na Wydziale Budownictwa i Architektury ZUT w Szczecinie. Zainteresowania naukowe: planowanie przestrzenne połączone z wybranymi zagadnieniami ochrony dóbr naturalnych oraz krajobrazem.

AUTHOR'S NOTE

Since 2014, researcher in the Department of Civil Engineering and Architecture at the West Pomeranian University of Technology in Szczecin. Interested in spatial planning linked to chosen aspects of preservation of natural and landscape.

Kontakt | Contact: alicja.switalska@zut.edu.pl